

DF-KFP.071.02.2021

Recenzja

dorobku habilitacyjnego dra inż. Ryszarda Jerzego Pukały wskazanego we wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego z dnia 23 czerwca 2021 r. skierowanym do Rady Dyscypliny Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

1. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Wskazany przez wnioskodawcę osiągnięciem naukowym jest monografia naukowa pt. „Ubezpieczenia w finansowaniu skutków ryzyka start-upów”, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2021 r. Recenzenci wydawniczy monografii to: dr hab. prof. Teresa H. Bednarczyk, prof. UMCS oraz dr hab. Robert Kurek, prof. UEW.

1.1. Opis osiągnięcia naukowego

Monografia autorska jest dziełem mieszczącym się na 311 stronach. Składa się ze wstępu, czterech zasadniczych rozdziałów, zakończenia, bibliografii, stosownych spisów oraz załącznika zawierającego ankietę wykorzystaną w przeprowadzonym przez Autora badaniu.

Pierwszy rozdział zawiera treści teoretyczne będące wprowadzeniem do tematu start-upów jako przedsięwzięć innowacyjnych. W pozostałych rozdziałach wątki teoretyczne przeplatają się z tematami opisującymi samą metodę badawczą oraz wynikami przeprowadzonych badań.

Rozdział drugi przedstawia treści związane z zarządzaniem ryzykiem w działalności start-upów, a przedstawione treści są zestawione z wynikami prowadzonych przez Autora badań na ten temat.

W rozdziale trzecim omówiono koncepcję metody ubezpieczeniowej oraz możliwość zastosowania jej w działalności przedsiębiorstw innowacyjnych. Wnioski z badania przedstawionego w w tym rozdziale dotyczą stopnia uświadomienia przez decydentów zagrożeń towarzyszących działalności

przedsiębiorstw innowacyjnych oraz możliwości wykorzystania ochrony ubezpieczeniowej przez te podmioty.

Ostatni rozdział, czwarty, został poświęcony modyfikacjom metody ubezpieczeniowej, percepcji tych metod przez decydentów oraz badań nad skłonnościami decydentów do partycypacji w kosztach finansowania skutków ryzyka. **Przyjęty przez Autora sposób prezentacji wątków teoretycznych i empirycznych został dobrze przemyślany z korzyścią dla odbioru pracy przez czytelnika.**

1.2. Zalety osiągnięcia naukowego

Ranga tematu

Trudno jest przecenić rolę tematu działalności przedsiębiorstw innowacyjnych we współczesnej gospodarce. Przedsięwzięcia innowacyjne stanowią integralną część strategii rozwoju nie tylko przedsiębiorstw, ale całych regionów gospodarczych i państw. Szacuje się, że w latach 2014-2020 wsparcie środkami publicznymi dla tego typu działalności w Polsce to ok. 15 mld euro, z czego zasadnicza część trafiła do małych i średnich przedsiębiorstw. Wsparcie działalności proinnowacyjnych następuje nie tylko ze środków publicznych, ale również ze środków prywatnych reprezentujących zinstytucjonalizowany oraz nieformalny kapitał wysokiego ryzyka.

Analiza działalności przedsiębiorstw innowacyjnych jest fascynującym zadaniem dla pracowników naukowych. Ten obszar działalności naukowej pozwala na opracowanie, weryfikację i dyskusję nad nowymi koncepcjami z obszarów: zarządzania, ekonomii i finansów, które moim zdaniem będą kształtować światopogląd kolejnych generacji naukowców i przedsiębiorców. W monografii Autor skupia się na ważnym temacie wysokiego poziomu ryzyka towarzyszącemu działalności typu start-up oraz sposobu wykorzystania metody ubezpieczeniowej w zarządzaniu ryzykiem tego typu przedsięwzięć. **Spojrzenie na działalność typu start-up z punktu widzenia analizy percepcji produktów ubezpieczeniowych i analizy potencjału nowych rozwiązań ubezpieczeniowych stanowi niewątpliwie nowatorskie podejście w dziedzinie zarządzania ryzykiem w tego typu przedsięwzięciach.** Autor wykonał interesującą pracę koncepcyjną zarówno w części monografii poświęconej zagadnieniom teoretycznym jaki i w części badawczej.

Zakres i sposób przeprowadzenia badania

Zakres przeprowadzonych badań Autor trafnie przedstawił w celu zasadniczym i celach częściowych pracy. Tak zdefiniowanym celom Autor przypisał hipotezę główną oraz hipotezy częściowe. W toku prowadzonych badań hipotezy zostały przez Autora zweryfikowane dając wgląd w różne obszary zarządzania ryzykiem badanych przedsiębiorstw.

Cel główny: identyfikacja rodzajów działalności start-upów oraz analiza możliwości wykorzystania metody ubezpieczeniowej w procesie zarządzania ryzykiem i finansowania jego skutków w zależności od etapu rozwoju start-upów.

Celowi zostały przyporządkowane następujące cele cząstkowe:

- „przegląd i systematyzacja literatury w kierunku uporządkowania definicji start-upów, prezentacja kluczowych cech opisujących te przedsiębiorstwa, charakterystyka ich etapów rozwoju;
- identyfikacja rodzajów ryzyka w działalności start-upów oraz sposobów zarządzania nim na poszczególnych etapach rozwoju tych przedsiębiorstw;
- analiza skłonności decydentów (właścicieli lub menedżerów) start-upów do podejmowania działań ukierunkowanych na wykorzystanie metody ubezpieczeniowej dla tego typu przedsiębiorstw;
- zaproponowanie autorskiego modelu finansowania skutków ryzyka działalności start-upów z wykorzystaniem funduszy wzajemnych”.

Założonym celom badawczym towarzyszą hipotezy.

Hipoteza główna: „wykorzystywanie przez start-upy metody ubezpieczeniowej jako instrumentu finansowania skutków ryzyka zdarzeń losowych jest w dużym stopniu zależne od etapu ich rozwoju oraz indywidualnych uwarunkowań motywacyjno-emocjonalnych decydentów tych przedsiębiorstw”.

Autor postawił pięć hipotez badawczych:

„H.1. Sposób zarządzania ryzykiem przez start-upy jest zależny od etapu ich rozwoju, przy czym na początkowych etapach rozwoju start-upy rzadko stosują sformalizowane metody zarządzania ryzykiem, a większość decyzji jest podejmowana w oparciu o zachowania motywacyjno-emocjonalne menedżerów.

H2. Wykorzystanie przez start-upy metody ubezpieczeniowej w celu finansowania skutków ryzyka jest w szerszym sensie praktykowane dopiero na etapie skalowania działalności i dojrzałości.

H3. Podaż ubezpieczeń nie jest dobrze dostosowana do indywidualnych potrzeb start-upów, zwłaszcza będących na początkowych etapach rozwoju.

H4. Decydenci start-upów wykazują małe zainteresowanie ograniczeniem skutków ryzyka z wykorzystaniem modyfikacji w metodzie ubezpieczeniowej.

H5. Adresowaną do start-upów metodą ograniczenia skutków ryzyka mogą być fundusze wzajemne.

Moim zdaniem, cele pracy zostały sformułowane w sposób poprawny, a postawione hipotezy nie tylko poprawnie współgrają z postawionymi celami, ale również pozwalają w dużej mierze na przeprowadzenie badań ilościowych i jakościowych. Autor zaprojektował badanie przeprowadzone

na trzech etapach: badania wstępnego polegającego na przeprowadzeniu wywiadów z 15 lokalnymi podmiotami, badania ankietowego (202 ankiety) oraz wywiadów z decydentami 20 uprzednio ankietowanych start-upów wybranych na drodze doboru losowego, warstwowego. Celem badań na ostatnim etapie było „doprecyzowanie i pogłębienie wiedzy na temat zachowań start-upów (...) oraz uzyskanie informacji od decydentów tych przedsiębiorstw w zakresie czynników motywacyjno-emocjonalnych wpływających na podejmowanie decyzji w obszarze stosowanych sposobów zarządzania ryzykiem”.

Badanie ankietowe oraz towarzyszące mu badanie jakościowe zostały w poprawny sposób zaprojektowane i przeprowadzone, a wnioski z przeprowadzonych badań wzajemnie się uzupełniają.

Analiza wyników i weryfikacja hipotez

Zasadnicze znaczenie dla monografii ma ankietę. Ankietę składała się z 21 pytań pogrupowanych w 6 części: metryczka, ryzyko, zarządzanie ryzykiem w start-upach, ubezpieczenia, ograniczenie ryzyka działalności, finansowanie ryzyka działalności. Na szczególną uwagę zasługuje autorska koncepcja grupowania czynników ryzyka w sekcji „ryzyko”. W tej części badania do poszczególnych grup przypisano łącznie kilkadziesiąt czynników wpływających na poziom ryzyka prowadzonej działalności. Pytania w sekcji „ubezpieczenia” odnosiły się do stopnia wykorzystania i oceny ofert ubezpieczeniowych skierowanych do start-upów. Trzy części ankiety odnosiły się do sposobu zarządzania ryzykiem w start-upach, a sformułowane w nich pytania dają interesujący wgląd w sposób funkcjonowania procesu zarządzania ryzykiem oraz ocenę proponowanych przez Autora wariantów metody ubezpieczeniowej.

Ankieta w połączeniu z badaniem uzupełniającym pozwoliła na uzyskanie wielu interesujących wyników stanowiących wartościowy wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse. Autor zadbał o to, aby wyniki zostały zaprezentowane w sposób umożliwiający ich analizę w wielu możliwych wymiarach. Rezultaty pozwoliły nie tylko na weryfikację postawionych hipotez badawczych, ale również dostarczyły wielu szczegółowych informacji wykraczających poza treść stawianych hipotez.

Warto zwrócić uwagę na wykorzystaną przez Autora **szeroką paletę narzędzi analizy danych ilościowych** począwszy od prostych statystyk opisowych, różnorodnych testów pozwalających na weryfikację hipotez zerowych dobranych w zależności od charakteru zmiennej oraz techniki pozwalające na wyodrębnianie składowych głównych metodą Kaisera oraz metodą odsetka wyjaśnionej wariancji. Moim zdaniem Autor wykazał się dobrą znajomością narzędzi analizy statystycznej, dostępnych w pakiecie Statistica.

1.3. Mankamenty osiągnięcia naukowego

Uwagi do tytułu i śródtytułów wynikające z analizy cech badanych przedsiębiorstw

W części teoretycznej Autor proponuje definicję przedsiębiorstwa start-up, która nie jest wykorzystywana w części empirycznej pracy. W badaniu Autor skupia się na przedsiębiorstwach, które zaproponowały innowacyjne rozwiązanie i najprawdopodobniej otrzymały wsparcie na prowadzenie działalności innowacyjnej¹. Moim zdaniem, niecałe 18% ankietowanych przedsiębiorstw nie jest już start-upem, ponieważ osiągnęły etap stabilizacji wzrostu, a struktura i cele przedsiębiorstwa zostały ugruntowane. Nie umniejsza to rangi uzyskanych wyników, ale może wprowadzić w błąd czytelnika analizującego wyniki badań. Mając na względzie fakt, że wnioski z części empirycznej stanowią istotną część osiągnięcia być może należałoby uwzględnić w tytule pracy i w tytułach rozdziałów znaczenie innowacyjnego charakteru działalności badanych przedsiębiorstw, a nie uwypuklanie znaczenia start-up.

Terminologia

Autor nie definiuje pojęcia, które pojawia się już w hipotezie głównej jako „uwarunkowanie motywacyjno-emocjonalne decydentów”. W objaśnieniach do uzyskanych wyników Autor zestawia sformalizowany proces oceny ryzyka stosowany przez start-up z tzw. podejściem motywacyjno-emocjonalnym. Moim zdaniem, posługiwanie się tymi pojęciami jako uproszczonymi przeciwieństwami² jest nieuzasadnione, ponieważ pomija obszar zagadnień związanych z postrzeganiem, ewaluacją i implementacją efektywnego systemu zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwach. Analizy Autora w tym zakresie powinny być bardziej zniuansowane i lepiej osadzone w literaturze związanej z implementacją procesu zarządzania ryzykiem.

Brak potwierdzenia reprezentatywności próby

Do interpretacji uzyskanych przez Autora wyników badań należy podejść bardzo ostrożnie, ponieważ Autor nie potwierdził reprezentatywności próby. Oznacza to, że wnioski sformułowane przez Autora odnoszą się do grupy badanych przedsiębiorstw, a jakiegokolwiek próby ich uogólniania są potencjalnie obarczone dużym błędem. Wzmianka o możliwości braku reprezentatywności próby pojawia się raz we wstępie, a wnioski, często sformułowane na dużym poziomie ogólności, pojawiają się w tekście bez podania stosownych zastrzeżeń.

¹ Szczegółowy opis kryteriów selekcji na stronach 17 i 18 monografii.

² To znaczy, jeżeli proces zarządzania ryzykiem jest sformalizowany, czyli że nie jest motywacyjno-emocjonalny i *vice versa*.

Możliwości metody ubezpieczeniowej i ograniczenia w jej implementacji

Wyszczególnienie specyficznej roli ubezpieczeń w przeprowadzonym badaniu o którym wspominałem podczas omawiania zalet osiągnięcia naukowego niesie ze sobą zagrożenia związane z zawężeniem zakresu prowadzonych rozważań.

W zarządzaniu ryzykiem start-upa wykorzystuje się wiele unikalnych metod i technik, które są specyficzne dla tego rodzaju przedsięwzięć pozwalających na racjonalizację procesu zarządzania ryzykiem. Moim zdaniem Autor nie skupia się nad tym w jaki sposób zaproponowane modyfikacje metody ubezpieczeniowej (pyt. 18-21) mogą uzupełnić spektrum dotychczas stosowanych instrumentów zarządzania ryzykiem lub zastąpić obecnie stosowane rozwiązania. Przedstawiony w części teoretycznej pracy katalog czynników ryzyka nie jest powiązany ze stosowanymi w praktyce metodami i technikami zarządzania ryzykiem³. Tym samym, brakuje wskazania możliwego zakresu implementacji proponowanych rozwiązań ubezpieczeniowych w całościowym procesie zarządzania ryzykiem przedsięwzięcia typu start-up, co osłabia siłę argumentacji zmierzającej do weryfikacji hipotezy 4.

Należy również dodać, że Autor wspomina o hipotetycznym charakterze przedstawionych w pracy modyfikacji metody ubezpieczeniowej i ograniczonej możliwości ich stosowania (pkt. 4.1). Oznacza to, że przedstawione przez Autora rozwiązania mają charakter wstępnych koncepcji, które wymagałyby doprecyzowania, co niewątpliwie zwiększyłoby siłę argumentów wykorzystanych podczas weryfikacji hipotezy 5.

Cel zarządzania ryzykiem - pominięcie perspektywy istotnych interesariuszy

Autor wskazuje w definicji przedsięwzięcia typu start-up, że działalność jest „ściśle zależna od zewnętrznych źródeł kapitału”. Kapitałodawcy są ważną grupą interesariuszy zaangażowanych w działalność tego typu przedsiębiorstw, a specyfika kapitałodawców w silny sposób oddziałuje na sposób zarządzania ryzykiem, co w skrajnym przypadku prowadzi do narzucania przez nich gotowych rozwiązań. Specyfika relacji pomiędzy kierownictwem przedsięwzięcia a jego kapitałodawcami (możliwość zarządzania ryzykiem z innego poziomu niż spółka celowa) w kontekście zarządzania ryzykiem została w dużym stopniu pominięta.

Dla wyspecjalizowanych funduszy wysokiego ryzyka (np. private equity) zarządzanie ryzykiem odbywa się zarówno na poziomie spółki portfelowej jak i na poziomie całego portfela inwestycyjnego. Prowadzi to do istotnych modyfikacji w zarządzaniu ryzykiem spółki portfelowej. Z punktu widzenia dysponentów kapitału wysokiego ryzyka ranking istotnych czynników ryzyka jest inny niż w przypadku typowych MŚP. Dla funduszu wysokiego ryzyka przedmiotem najwyższej troski nie jest

³ Bez względu na stopień deklarowanego stopnia formalizacji tego procesu

to: czy spółka portfelowa ma środki na pokrywanie ewentualnych strat i jak się przed nimi zabezpiecza (kontekst odpowiedzi w pyt. 18)⁴, ale czy spółka realizuje założenia planu wzrostu wartości na danym etapie rozwoju. W tym kontekście pytania o deklarowany poziom wydatków służących zabezpieczeniu podmiotu przed stratami (pyt. 19, 20 i 21) odwołują się do szczególnie pojętego celu zarządzania ryzykiem. Nie jesteśmy w stanie właściwie zinterpretować odpowiedzi na pytania w ostatnich dwóch sekcjach ankiety nie mając wiedzy na temat tego w jaki sposób proponowane przez Autora rozwiązania wpasowują się w całościowy obraz zarządzania ryzykiem. Wydaje mi się, że wynika to z faktu, że Autor podszedł do tematu zarządzania ryzykiem mimo wszystko z punktu widzenia ubezpieczyciela (tj. samej możliwości ich ubezpieczenia), z pominięciem innych narzędzi zarządzania ryzykiem.

Podobne uwagi będą dotyczyć autorskiej koncepcji dotyczącej powoływania funduszy wzajemnych w finansowaniu skutków ryzyka przedsiębiorstw innowacyjnych. Nie odmawiam tej koncepcji oryginalności, ale analiza sposobu jej implementacji oraz funkcji jaką może pełnić w zarządzaniu ryzykiem przedsięwzięć typu start-up wymaga doprecyzowania.

W ogólnej ocenie monografia jest wartościowym i ciekawym osiągnięciem naukowym, które stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse w obszarze zarządzania ryzykiem i ubezpieczeń. Na szczególne uznanie zasługują: oryginalność koncepcji badania ilościowego i jakościowego, sposób ich przeprowadzenia oraz przejrzysty sposób prezentacji ich rezultatów oraz same wyniki badań. Mam nadzieję, że wspomniane w recenzji uwagi krytyczne zostaną odebrane jako rodzaj stymulującej prowokacji, która skłoni Autora do dalszych poszukiwań w tym obszarze.

2. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

2.1. Zbiorcze zestawienie pozostałej działalności publikacyjnej

Oprócz monografii przedstawionej w podpunkcie 1 recenzji Habilitant był autorem lub współautorem 145 pozycji naukowych w tym m.in.: 1 monografia (we współautorstwie), 47 rozdziałów w monografiach (w tym 41 samodzielnie i 6 we współautorstwie) i 45 artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach, materiałach konferencyjnych i pokonferencyjnych oraz podręczników i skryptów.

Zgodnie z autoreferatem w bazie Scopus znajduje się 19 publikacji, liczba cytowań wynosi 52, indeks Hirscha wynosi 4. W bazie Googlescholar znajduje się 114 publikacji, których liczba cytowań wynosi 401, a indeks Hirscha to 9. Sumaryczny Impact Factor to 3,32.

⁴ Fundusze zabezpieczają się przed tym ryzykiem zawiadując procesem budżetowania firm portfelowych oraz rezerwując dodatkowe środki jako tzw. white powder.

W publikacjach można wyróżnić dwa nurty:

1. Stan rozwoju oraz procesy zachodzące na rynkach ubezpieczeniowych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej
2. Ryzyko w działalności gospodarczej i wykorzystanie ubezpieczeń w finansowaniu jego skutków (w tym działalności innowacyjnej)

Ocena publikacji na temat analizy rynków ubezpieczeniowych

Spośród najważniejszych osiągnięć z pierwszego nurtu badań (zgodnie z opinią Autora zamieszczoną w Autoreferacie) Habilitant wybrał i przedłożył do oceny dwie publikacje.

W publikacji R. Pukała, E. Kafkova, "Development of commercial insurance..." przedstawiony jest opis rynku ubezpieczeń w Polsce, Słowacji i Ukrainie w latach 2004-2012. Autorzy opisują rynek ubezpieczeniowy w poszczególnych krajach oraz skupiają się na rezerwach technicznych i działalności inwestycyjnej. Badanie ma charakter analizy porównawczej. $IF=0,62$.

Druga publikacja R. Pukała, „Wspólny rynek walutowy Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej...” zawiera opis procesu integracji Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (EAUG) oraz opis unijnego rynku ubezpieczeniowego. W dalszej części Autor przedstawia możliwe scenariusze rozwoju rynku ubezpieczeniowego EUAG. Publikacja ma charakter prezentacyjny bazujący na analizie i zestawieniu danych źródłowych.

Tematyka artykułów skupia się na analizie porównawczej rynków ubezpieczeniowych krajów z regionu Europy Środkowo-Wschodniej i Azji. Pierwsza z publikacji ma typowy układ publikacji naukowej, druga ma raczej charakter publikacji popularyzatorskiej. Oryginalność artykułów w głównej mierze wynika z doboru obiektów badań i ich umiejętnym zestawieniu.

Ocena publikacji na temat zarządzania ryzykiem i możliwości wykorzystania ubezpieczeń

Treść publikacji drugiego nurtu jest zbieżna z obszarem badań przedstawionym w monografii omawianej w pierwszej części recenzji i dostarcza wielu informacji dodatkowych na temat dokonań Autora w dziedzinie zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa. Spośród listy najważniejszych publikacji tego nurtu Habilitant przedstawił do oceny cztery publikacje.

Głównym osiągnięciem jest kolejna monografia autorstwa Y. Kudry, R. Pukały, „Enterprises development on the basis of investment risk management...”. Przedmiotem badań jest ryzyko inwestycyjne przedsiębiorstw. Przedstawiono w niej całościowy schemat oceny i zarządzania ryzykiem inwestycyjnym na poziomie pojedynczych inwestycji i portfela inwestycyjnego. Czynniki ryzyka skupiają się na czynnikach wpływających na politykę asortymentową przedsiębiorstwa, wsparcie zasobowe oraz możliwości dokonania właściwej decyzji menedżerskiej. Sam schemat oceny i analizy ryzyka

wykorzystuje głównie tzw. podejście zasobowe skupiające się na szacowaniu prawdopodobieństwa uzyskania wymaganych stóp zwrotu (zmian wartości) z materialnych składników majątku przedsiębiorstwa. Ciekawym wkładem Autorów monografii jest zdefiniowanie pięciu grup wskaźników, których zadaniem jest wsparcie procesu decyzyjnego menedżerów odpowiedzialnych za działalność inwestycyjną. Oprócz wskaźników tradycyjnych pojawiają się wskaźniki nowe (lub zmodyfikowane), a grupa wskaźników wykorzystująca miary ryzyka odgrywa w całym schemacie oceny istotną rolę.

W podstawowej, pierwszej monografii skupiano się raczej na opisie i interpretacji czynników ryzyka w kontekście ich subiektywnie określonego stopnia ważności bez uwzględnienia możliwości dywersyfikacji portfela inwestycyjnego. Moim zdaniem, druga monografia stanowi cenne uzupełnienie rozważań w monografii podstawowej, ponieważ została podjęta próba systemowego, całościowego podejścia do problemu zarządzania ryzykiem i oceny jego skutków.

W publikacji R. Pukały, N. Kirillovej i A. Dorozkhina pt. „Insurance Instruments in Estimating the Cost of Energy...” Autorzy wykorzystali metodę symulacyjną Monte Carlo do szacowania wpływu ubezpieczeń na wartość projektu inwestycyjnego. Symulację zmian wartości poprzedza wieloetapowy proces oceny możliwości ubezpieczenia i jego wpływu na wartość przy wykorzystaniu wiedzy eksperckiej. Praca jest ciekawą propozycją koncepcyjną, a podane w niej przykłady mają uproszczony charakter ilustracyjny.

W publikacji R. Pukały pt. „Ubezpieczalność ryzyka start-upów” przedstawiona została analiza potrzeb ubezpieczeniowych start-upów w zestawieniu z ofertą ubezpieczycieli skierowaną do przedsiębiorstw. Wiele wątków przedstawionych w pracy można odnaleźć w monografii ocenianej w pierwszej części recenzji. Artykuł napisany na cztery lata przed napisaniem monografii stanowił punkt wyjścia do koncepcyjnych rozważań nad zarządzaniem ryzykiem w start-upach.

W kolejnej publikacji R. Puchały pt. „Use of neural networks in risk assessment...” przedstawiono interesującą próbę wykorzystania sieci neuronowych w określeniu ryzyka 7 głównych obszarów działalności przedsiębiorstwa. Pozwoliło to na stworzenie rankingu czynników ryzyka przedsiębiorstwa innowacyjnego, co na dalszym etapie umożliwiło wydanie rekomendacji menedżerom w zakresie zarządzania ryzykiem. Publikacja przedstawia dodatkowy, ciekawy wątek badań Autora nad tematem zarządzania ryzykiem będący próbą zastosowania nowatorskich narzędzi do oceny ryzyka przedsiębiorstwa innowacyjnego.

Przedstawione publikacje ilustrują zakres zainteresowań badawczych Autora. Moim zdaniem, wkład publikacji omówionych w tej części recenzji do rozwoju dyscypliny jest zróżnicowany. Duża część z nich jest jedynie zamiarem zasygnalizowania niektórych zagadnień lub wstępną próbą zastosowania nowych narzędzi badawczych w obszarze zarządzania ryzykiem czy ubezpieczeń. Na szczególną uwagę zasługuje monografia napisana we współautorstwie, ponieważ uzupełnia treści

monografii przedłożonej jako podstawowe osiągnięcie naukowe i niweluje część jej niedociągnięć. Wprowadza nowy sposób klasyfikacji czynników ryzyka, przedstawia system analizy wpływu ryzyka na wartość projektu inwestycyjnego oraz wskazuje na sposób opomiarowania procesu tworzenia wartości z uwzględnieniem wpływu ryzyka. Ku mojemu zaskoczeniu jedna i druga monografia powstawała mniej więcej w tym samym czasie, a omawiane koncepcje i proponowane zagadnienia związane z zarządzaniem ryzykiem przenikają się pomiędzy monografiami w niewielkim stopniu.

2.2. Zbiorcze zestawienie pozostałej działalności naukowej

Działalność konferencyjna

Habilitant prowadzi aktywną działalność konferencyjną. Uczestnicząc w konferencjach przedstawił 129 referatów z czego 96 na zagranicznych konferencjach naukowych (głównie w krajach Europy Środkowej i Wschodniej). Był 9-krotnie moderatorem paneli na konferencjach oraz członkiem 57 rad naukowych i tematycznych konferencji. Działalność konferencyjną oceniam pozytywnie.

Udział w projektach naukowo-badawczych

Habilitant brał udział w 16 projektach badawczych krajowych i zagranicznych. Był kierownikiem 5 projektów międzynarodowych skupiających naukowców z Białorusi, Ukrainy, Węgier i Polski. W dwóch kolejnych był osobą odpowiedzialną za przeprowadzenie i opracowanie wyników badań. W pozostałych projektach międzynarodowych finansowanych przez zagraniczne ośrodki uniwersyteckie był członkiem zespołów prowadzących badania naukowe. Udział w działalności projektowej oceniam bardzo pozytywnie.

Działalność ekspercka

Habilitant angażował się w proces oceny wniosków w ramach naborów organizowanych przez wiele instytucji rządowych. Dodatkowo sporządzał ekspertyzy na rzecz podmiotów prowadzących działalność komercyjną w tym dla PZU Ukraina SA. Działalność ekspercką oceniam pozytywnie.

Współpraca z uczelniami i ośrodkami naukowymi

Habilitant współpracuje z licznymi ośrodkami naukowymi w kraju i zagranicą. W tej części opisu swoich działań Habilitant wyszczególnił sześć wątków.

W opisie działalności badawczo rozwojowej wskazał na fakt, że w wyniku prowadzenia prac badawczo-rozwojowych z uczelniami ukraińskimi uzyskano prawa własności intelektualnej.

Potwierdzeniem współpracy naukowej Habilitanta jest uczestnictwo w trzech towarzystwach naukowych, wzięcie udziału w trzech stażach naukowych (Ukraina, Litwa, Norwegia). Dodatkowo Habilitant pełnił funkcję zastępcy Redaktora Naczelnego w czasopiśmie wydawanym przez grupę uczelni międzynarodowych oraz pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Rady Naukowej bułgarskiego czasopisma naukowego⁵.

Habilitant pełnił również rolę recenzenta artykułów naukowych, monografii oraz rozdziałów w monografiach naukowych. Pełnił również funkcję promotora pomocniczego w pięciu przewodach naukowych realizowanych na uczelniach krajowych i zagranicznych.

W ramach współpracy międzyuczelnianej Habilitant był zaangażowany w szereg działań o charakterze dydaktycznym polegających na opracowaniu programów kształcenia, wspólnych programów zajęć, konsultacji zagadnień naukowo-badawczych, zleceń zajęć dydaktycznych w wybranym zakresie, jak również wymiany studentów między uczelniami. Współpraca z innymi ośrodkami naukowymi oprócz wymiaru dydaktycznego miała również charakter organizacyjny oraz biznesowo-promocyjny.

Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i naukowe

Habilitant jest zaangażowany w działalność dydaktyczną na wielu uczelniach krajowych. Prowadził 12 różnych autorskich przedmiotów związanych głównie z rynkiem ubezpieczeniowym i finansami. Efektem jego aktywności naukowej było wypromowanie kilkuset prac dyplomowych na studiach pierwszego i drugiego stopnia oraz studiach podyplomowych. Był współwykonawcą trzech projektów finansowanych przez NBP w ramach programu edukacji ekonomicznej. Współorganizował konferencje studenckie, wymiany kół naukowych, wymiany studenckie oraz cykliczne olimpiady międzynarodowe z wiedzy ubezpieczeniowej.

Ważnym aspektem pracy organizacyjnej Habilitanta jest pełnienie wielu funkcji administracyjnych i kierowniczych w jednostkach administracyjnych macierzystej uczelni oraz jej gremiach samorządowych.

Pozostałą działalność naukową Habilitanta oceniam bardzo wysoko. Na szczególną uwagę zasługuje stopień umiędzynarodowienia oraz wielowymiarowość prowadzonej działalności w kraju i za granicą.

⁵ Pełnił również funkcję Redaktora Naczelnego czasopisma wydawanego przez uczelnię macierzystą Habilitanta

3. Ocena końcowa

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty działalności naukowej Pana doktora inżyniera Ryszarda Jerzego Pukały, a zwłaszcza przedłożoną do recenzji monografię pt. „Ubezpieczenie w finansowaniu skutków ryzyka start-upów” wskazaną przez Habilitanta jako osiągnięcie naukowe, stwierdzam, że jego osiągnięcia naukowe po uzyskaniu stopnia doktora stanowią znaczny wkład w dziedzinę nauk ekonomicznych i dyscyplinę finanse. Moja ocena dorobku naukowego Habilitanta oraz innych aspektów prowadzonej przez niego różnorodnej działalności naukowej jest pozytywna. Pozytywnie oceniam również ważną rolę funkcjonowania systemu nauki w kraju działalność dydaktyczną i organizacyjną. Uważam, że Habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni. Na szczególną uwagę zasługuje duży stopień umiędzynarodowienia działalności Habilitanta. Tym samym uznaję, że są spełnione wymagania sformułowane w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Wnoszę o dopuszczenie Pana doktora inżyniera Ryszarda Pukały do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Tomasz Stępek